

Закінчення табл. 1

Тема згідно з тематичним планом	Назва етапу тренінгу
Тема 6. Технологія оцінювання посад і формування грейдів. Проектування основної заробітної плати з використанням грейдів	4. Розроблення кваліфікаційних груп (грейдів) з оплати праці
Тема 7. Організаційно-економічний механізм узгодження заробітної плати з результативністю праці	5. Аналіз організації системи преміювання та розроблення пропозицій щодо її вдосконалення
Тема 8. Установлення доплат і надбавок до тарифних ставок і посадових окладів	6. Аналіз порядку встановлення надбавок, доплат та розроблення пропозицій щодо підвищення їх мотиваційної ролі
Тема 11. Розроблення програм участі персоналу в прибутку та акціонерному капіталі	7. Аналіз системи одноразових премій та винагород і розроблення пропозицій щодо її вдосконалення

Отже, для підготовки компетентних і конкурентоспроможних на ринку праці фахівців маємо і надалі розвивати й удосконалювати навчально-методичне забезпечення викладання дисциплін, насамперед на основі запровадження інноваційних технологій навчання з урахуванням прогресивного практичного досвіду та останніх наукових досліджень.

Фащевський М. І., д-р географ. наук, професор
кафедри регіональної економіки

**НАУКОВА КОМПОНЕНТА КУРСУ «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ**

Структура та зміст навчальних дисциплін певною мірою визначаються розвитком науки та потребами практики. Наукова компонента базується на фундаментальних і прикладних дослідженнях.

Навчальна дисципліна «Регіональна економіка» має певну ідеологію свого виникнення та розвитку. Основу її складає методологія територіальної організації господарства, становлення і трансформація якої вирішальним чином вплинули на назву на-

вчальної дисципліни, її структуру та зміст. Розглянемо основні напрями розвитку наукової думки щодо методології територіальної організації господарства.

Насамперед, це стосується теорії комплексоформування, яка розглядає покомпонентне розміщення природи, виробництва й населення, їх інтеграцію та комплексування відповідно до територіального поділу та інтеграції праці. Предметом цієї теорії є розміщення видів діяльності, підприємств та галузей, формування різних типів територіально-виробничих та соціально-економічних комплексів і систем тощо. В такому випадку фахівцям важливо знати покомпонентне розміщення потенціалу продуктивних сил, можливості його використання для потреб господарства. Зазначені наукові та прикладні питання вирішувались, головним чином, географічними науками, зокрема, економічною і соціальною географією.

Згодом все більшого значення набула теорія регіоноформування, яка відображала загальноцивілізаційний процес регіоналізації та виражала сутність регіонально організованих соціально-економічних та екологічних систем. Економічний регіон, у цьому випадку, виступає як локалізована система виробництва і споживання продукції (послуг), ареал специфічних соціальних та екологічних процесів, особливих умов співробітництва і взаємодії у різних сферах діяльності, як інтегральна господарська система, що має певні межі. Наукова сутність регіональної організації господарства полягає в цілеспрямованому регіоноформуванні господарських систем на основі принципів збалансованості, комплексності, соціальної спрямованості, ефективної територіальної конкуренції, екологічної рівноваги тощо.

Теоретичні та прикладні питання регіональної і регіонально-галузевої організації господарства склали зміст навчальної дисципліни «Розміщення продуктивних сил», яка була введена на зміну економічній і соціальній географії у 1988 році та викладалась до 2006 року у вищих навчальних закладах студентам усіх економічних спеціальностей.

Наступний етап характеризується розвитком теорії регіонально-просторового розвитку господарства. Науковими засадами при цьому виступають закономірності, принципи й чинники, які відображають формування міжрегіональних (міждержавних) господарських систем на основі зв'язків, що формуються взаємовигідними конкурентними перевагами, дотримання єдиних взаємоузгоджених умов економічної діяльності між внутрішньонаціональними та міждержавними регіонами, спільної за єдиним механізмом соціально-економічної поведінки регіонів тощо. Кожен регіон завдяки зв'язкам формує гео економічний (соціальний, екологічний) простір

та інтегрується в глобальну економічну систему, виступаючи одночасно ядром відкритої поліструктурної системи.

Така еволюція теорії регіонально-просторового розвитку господарства знайшла своє відображення й у галузевому стандарті вищої освіти України — введенням в освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра з економіки навчальної дисципліни «Регіональна економіка» замість курсу «Розміщення продуктивних сил». Слід зауважити, що це не формальна заміна одного курсу іншим. У цій трансформації відображаються актуальні сучасні вимоги: по-перше, до більш глибокої економічної підготовки майбутніх спеціалістів і, по-друге, максимальне наближення їх до потреб та проблем регіонів, набуття ними основних навичок самостійної оцінки підприємницького клімату та інвестиційної привабливості регіонів.

Усі вищезазначені етапи розвитку теорії регіонально-просторової організації господарства — від покомпонентної до регіонально-комплексної і регіонально-просторової її форм, знайшли відображення в підручниках і посібниках кафедри.

Необхідно відзначити роль наукової компоненти курсу «Регіональна економіка», впровадження якої у навчальний процес дозволяє сформувати у студентів чітку уяву про господарство як єдину, організовану на наукових засадах, вертикально-горизонтальну економічну систему, зв'язки й залежності між елементами якої є незаперечними. Процеси поділу та інтеграції діяльності призводять до формування взаємообумовлених регіонально-просторових систем.

Важливою є також конкретна роль курсу «Регіональна економіка» в професійному зростанні студентів, оскільки вони набувають умінь та навичок пізнання та оцінки особливостей розвитку регіональних економічних систем на основі розроблених та постійно оновлювальних методичних засад. Суттєва професійна функція курсу «Регіональна економіка» ще й в тому, що студенти опановують системний підхід під час аналізу регіональних економічних процесів. Зазначене сприяє набуттю нових фахових якостей, що дозволить їм в майбутньому більш кваліфіковано вирішувати питання у різних сферах конкретної економічної діяльності.

Найновіші теоретико-методологічні положення щодо формування та функціонування регіональних економічних систем України, які отримані в результаті фундаментальних досліджень, увійшли до змісту навчальних підручників і посібників, підготовлених колективом кафедри. Це стосується зокрема, наукових підходів, закономірностей, принципів і факторів, а також методичних засад аналізу й оцінки соціально-економічних та екологічних процесів в регіонах. На основі теоретичних засад проаналізовано галузеві та регіональні

господарські комплекси України, виявлено особливості та тенденції їх розвитку, а також напрями трансформації в майбутньому.

Теоретико-методологічні та аналітичні матеріали, що включені в лекційні, семінарські й самостійні заняття студентів, є предметом щорічних наукових студентських конференцій та засобом формування інтелектуальних, інноваційних якостей студентів, зростання їх знанневих компетенцій. Щодо практичних завдань, то виконання їх забезпечує не лише закріплення лекційних знань, але й набуття студентами основних навичок самостійної творчої роботи щодо аналізу інформації та здійснення діагностики регіональної соціально-економічної ситуації, самостійного оцінювання можливостей вирішення економічних і соціальних проблем регіонів, моделювання різних ситуацій, вироблення стратегії досягнення мети та прогнозування можливого розвитку соціально-економічних процесів в регіонах. Цим забезпечується можливість наукового мислення, а творчі дискусії виступають додатковою активною формою навчання.

Запровадження самостійних творчих робіт є не лише засобом активізації навчального процесу, але й сприяє розвитку пізнавально-наукової самостійної діяльності студентів. Самостійні творчі роботи розвивають не лише креативне (творче) мислення, але й є умовою формування наукового підходу та становлення науковця взагалі, набуття основних навичок дослідницької роботи. Накопичення студентами досвіду творчої аналітичної роботи, критичної оцінки ситуації, системного бачення проблеми сприятиме вибору найбільш ефективних шляхів їх вирішення. Практична апробація лекційних матеріалів, усвідомлення та конкретизація знань шляхом власного аналізу й оцінки економічної та соціальної ситуації в регіонах під час виконання індивідуальних робіт — важливий шлях формування інноваційних якостей студентів. Індивідуальні завдання з підготовленими роздатковими матеріалами для кожного студента забезпечують самостійність їх виконання, самодисципліну, самозосередженість і, в результаті, самоідентифікацію особистості. Індивідуальні творчі завдання не лише надають знань, а й навчають засобу самостійного їх набуття, що важливо для реалізації концепції постійного оновлення знань шляхом власної пошукової діяльності.

В умовах активного зростання обсягів знань постає проблема вибору та обґрунтування методології і предмету дисциплін, які в майбутньому можуть стати новими в навчальному процесі. Від парадигми розміщення і комплексоутворення до регіонально-просторової і, навіть, просторової організації господарства як цілісної відтворювальної соціо-еколого-економічної системи — такий вектор розвитку методології сьогодні покладений в основу науково-

дослідної діяльності кафедри. Зараз кафедра регіональної економіки започатковує нові курси — «Управління соціально-економічним розвитком регіонів України» та «Регіонально-просторовий розвиток господарства України» як вибіркової дисципліни.

Їх потреба викликана як новим етапом розвитку теорії і методології регіоналізації, так і потребами практики. В сучасних європейських країнах особливе значення надається саме проблемам регіонального розвитку і регіональної політики. Прийняття Європейської хартії регіонально-просторового розвитку, а також Концепції регіонально-просторового планування та інших документів забезпечило правову базу регіонального розвитку й самоуправління країн Європи. В них мова йде про стратегію просторового розвитку як великих (Балтійського, Центрального, Адріатичного, Дунайського, Чорноморського та ін.), так і локальних (просторовий розвиток басейну річки Тиса) просторів Європи, європейську інтеграцію та міжрегіональне і транскордонне співробітництво не лише країн Євросоюзу, але й за його межами, тобто усієї території Ради Європи, у тому числі й України.

Оскільки Україна заявила про свій європейський вибір, то вона не може ігнорувати підписані нею як членом Ради Європи документи. У Концепції регіонально-просторового планування Ради Європи відзначається, що вона є одночасно науковою дисципліною, адміністративним методом і політикою, розробленою у якості міждисциплінарного та глобального підходу, спрямованого на збалансований регіональний розвиток і фізичну організацію простору у відповідності з єдиною стратегією. Характерною рисою просторового розвитку є вирішення проблем, які виходять за рамки політики окремих держав та регіонів і стосуються загальних взаємовідносин. Питання, які кожні три роки (з 1983 по 2010 рік) постійно обговорювались Європейською конференцією міністрів регіонально-просторового планування (СЕМАТ) стосується саме просторового та регіонально-просторового планування, його стратегії і перспектив. Зазначене свідчить і про майбутню актуальність проблем регіонального розвитку як на національному, так і глобальному рівнях.

Разом з тим, багато питань регіонально-просторового розвитку не врегульовано не лише в практичному, але й у науковому (методологічному) аспекті. Це стосується, насамперед, уніфікації понятійно-термінологічної системи. Так, поняття «регіон» в опублікованих наукових працях в Україні мають суттєві відмінності. Для розв'язання цього питання доцільно було б зосередити зусилля вчених на спільному чи скоординованому його вирішенні. У Раді Європи розробляється і періодично оновлюється глосарій

— наукове тлумачення основних понять. Це сприяє виробленню єдиної наукової мови спілкування. Це питання актуальне для України в цілому і для нашого університету, зокрема. Воно має й важливе освітнє значення у вивченні різних дисциплін, оскільки забезпечило б студентам єдино достовірне розуміння суті понять та їх ознаки. Така робота могла би бути міждисциплінарною та згуртувала викладачів різних дисциплін та кафедр.

Сучасний етап ринкових реформ в Україні загострив проблему регіоналізації, оскільки не визначені пріоритети регіонального розвитку у післякризовий період, наявна неготовність регіонів до зростаючого конкурентного тиску на внутрішньому і зовнішньому ринках, неефективно використовується гео економічне положення регіонів, відсутні реальні, а не декларативні стратегії розвитку регіонів, не вирішені інші питання, які свідчать про фундаментальний характер і значимість регіональних досліджень у вирішенні питань розвитку регіонів і країни в цілому. Гостро стоїть питання ефективного стратегічного управління регіональним розвитком та кадрового забезпечення управлінської діяльності в регіонах. У даному випадку мається на увазі майбутня адміністративно-територіальна реформа. Державне адміністративно-територіальне управління в Україні відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку регіонів. Але слід зазначити, що значну роль у цьому процесі повинен також відіграти науково обґрунтований адміністративно-територіальний устрій. Виходячи з методології регіональної економіки, традиційна ідеологія формування одиниць адміністративно-територіального устрою на основі поділу території на частини, які є базою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, в нинішніх умовах втрачає свою продуктивність.

На сучасному етапі не вирішеними в методологічному аспекті є питання взаємодії регіонів і місцевого самоврядування, які є ключовими в забезпеченні соціально-економічного розвитку локальних систем, зменшенні їх надмірної диференціації, внутрішньорегіональної і міжрегіональної взаємодії, збалансованого розвитку регіонів різних типів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Для вирішення цих надзвичайно складних завдань в Україні необхідні нові фундаментальні знання з різних проблем регіональної економіки. Використання їх у лекційних і семінарських заняттях сприятимуть розвитку новітнього світогляду студентів щодо об'єктивного характеру регіоналізації господарства і формування регіонально-просторових його систем.